

בבא מציעא פ"ב

שמואל א' הלוה אלף זוז לחברו והניח קת הגמרא הביאה שתנאים נחלקו בברייתא במי של מגל אבד הקת אבדו מעותיו שקיבל משכון עבור חובו, ואבד המשכון. שלרבי אליעזר ישבע ויטל מעותיו, ולרבי עקיבא, כיון שלקח את המשכון עבור חובו, אבד המשכון אבד חובו. ואומרת הגמרא, האם נאמר שלכאורה נחלקו כשהמשכון לא שוה כשיעור המעות. שאמר שמואל מי שהלוה לחברו אלף זוז והניח לו קת של מגל עליו, אם אבד הקת אבדו אלף הזוזים. רבי אליעזר אינו סובר כשמואל, שכיון והמשכון אינו שוה כשיעור ההלוואה, והמלוה לקחו לזיכרון דברים ולא לגוביינא, לכן הוא שומר חנם. ורבי עקיבא סובר כשמואל שהמלוה קיבלו בתורת משכון וכל זמן שלא יחזירנו לא יגבה, והוא שומר שכר. אבל אם המשכון שוה כשיעור המעות, רבי אליעזר מודה שלקחו לגוביינא³⁴².

ר"א ור"ע נחלקו כשהמשכון אינו דוחה הגמרא, שכאשר המשכון לא שוה כשיעור שוה כשיעור המעות להמעות לדברי שניהם לא אומרים כמו ששמואל אמר³⁴³. לרבי אליעזר המלוה לא מפסיד כלום, ולרבי עקיבא אינו מפסיד אלא כנגד המשכון. ורבי אליעזר ורבי עקיבא חולקים כאשר המשכון שוה כשיעור המעות האם בעל חוב קונה את המשכון להתחייב באונסין. שאמר רבי יצחק, נאמר: "וְלַךְ תִּהְיֶה צְדָקָה", אם אינו קונה משכון צדקה מנין לו?! אלא מכאן לבעל חוב שקונה משכון.

ר' יצחק א' במשכנו שלא בשעת הלוואה וכאן נחלקו בשעת הלוואה שואלת הגמרא, הרי רבי יצחק אמר שבעל חוב קונה משכון במשכנו שלא בשעת הלוואתו³⁴⁴. אבל מי אמר שגם במשכנו בשעת הלוואתו קונה את המשכון³⁴⁵? אלא במשכנו שלא בשעת הלוואתו, לדברי הכל בעל חוב קונה משכון כרבי יצחק. ונחלקו במשכנו בשעת

342 רש"י מפרש שבשוה לכו"ע הוא שומר שכר. ובפ' שבועת הדיינים משמע כדבריו. וקשה לתוס' א"כ מה אמרו שהמשנה אינה כר"א, יעמידו אותה כששוה כשיעור המעות וכדברי הכל. ואין לומר שאמרו כן לפי המסקנה שנח' בשוה שיעור המעות וכדבר יוסף. שהרי הם חולקים לרבה שהלכה כמותו בדשמואל כמו שהתוס' פירשו בפרק שני' תוס'.

343 בפ' שבועת הדיינים הקשו לשמואל ממה ששנינו, סלע הלוייתך עליו שקל היה שוה. והלה אומר לא כי אלא ג' דינרים היה שוה חייב. ומדוע יאמר הרי קיבלתו. וגרסו בספרים וכן ברש"י מתניתין בדפריש שמואל בדלא פריש. ולפי גרסא זו א"א לומר כאן כו"ע אית להו דשמואל. אבל לפי גרסת ר"ח וכן נראה לר"ת שגורס מתניתין בדלא פריש שמואל בדפריש. ופירושו למי שמעמיד את מחלוקתם בדשמואל, שר"א אינו סובר כשמואל ואפ' שפירש לא יזעיל מפני שהיא אסמכתא. ור"ע סובר שאינה אסמכתא אלא כשאמר להסמיך את חברו על דבריו, כמו אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטב. וקשה למה לא אמרו כו"ע אית להו דשמואל. וכת' התוס' שהלכה כשמואל בדפריש ור"ח כתב שאין הלכה כשמואל. תוס'.

344 שהרי הכתוב נאמר במשכנו על ידי שליח בית דין שהרי כתוב בפסוק קודם: "בְּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אִתָּה נִשֶּׂה בּוֹ יוֹצִיא אֶלְיָיךְ אֶת הָעֵבוֹט הַחוּצָה". ומעמידים אותו בשליח בית דין. והוא קונה בודאי שהרי הוא לוקח אותו לגוביינא. רש"י פירש ששלא בשעת הלוואתו קונה אותו להתחייב באונסין. ולפירושו מה שא' בפסחים שחייב לבער פקדונת של נכרים כשישראל קיבל עליו אחריות הוא דוקא שקיבל עליו אחר' אונסין. ותוס' כתבו שנראה ששלא בשעת הלוואתו ל קנה להתחייב באונסין. אלא שהוא שומר שכר. תוס'.

345 ומחלוקת ר"א ור"ע היא במלוה על המשכון, שמשכנו בשעת ההלוואה. רש"י.

הלואתו בדין שומר אבידה. טעמו של רבי עקיבא הוא משום שהוא שומר שכר. מפני שהוא מקיים מצוה והעוסק במצוה פטור מן המצוה. ואם הוא רוצה אינו חייב לתת לעני פת. כמו ששנינו, שומר אבידה, שמצא אבידה והכניסה אל תוך ביתו ככתוב: "וַאֲסַפְתֹּהוּ אֶל תוֹךְ בֵּיתְךָ". רבה אמר הוא כשומר חנם, רב יוסף אמר הוא כשומר שכר. שואלת הגמרא, האם נאמר שדברי רב יוסף שניים במחלוקת תנאים^{347 346}?

עונה הגמרא, שבשומר אבידה שודאי יש מצוה, גם רבי אליעזר יסבור כרב יוסף. וכאן נחלקו במלוה צריך למשכון, להשתמש בו³⁴⁸ ולפסוק עליו ויפחית מן החוב. רבי עקיבא סובר שלמרות זאת יש לו מצוה במה שהלווהו, הוא שומר שכר. ורבי אליעזר סובר שלא עשה מצוה שהתכון להנאתו, והוא שומר חנם. אמר רב חנן בר אמי בשם שמואל, הלכה כאבא שאול שמותר לאדם להשכיר את משכנו של עני להיות פוחת והולך. ואף אבא שאול לא אמר אלא ב'מרא', ו'פסל', ו'קרדום', הואיל ושכרם של כלי עבודה אלו מרובה ופחתם מועט.

346 שהרי דברי רבה ודאי שניים במחלוקת תנאים שהרי ר' עקיבא אינו סובר כרבה. ואי אפשר להעמיד את מחלוקת ר"א ור"ע בדבר אחר. שהרי ניסינו להעמיד את מחלוקתם בדבר אחר ולא העמדנו. אלא לרב יוסף האם צריך לומר שהיא מחלוקת תנאים שר' אליעזר אינו סובר כדברי רב יוסף. רש"י

347 ותוס' כתבו בפ"ב שרבה ודאי אינו במחלוקת תנאים, ונחלקו בדשמואל. וכו"ע סוברים כרבה אבל לרב יוסף גם אם חולקים בדשמואל רבי אליעזר אינו סובר כמותו. תוס'.

348 רש"י פירש להשתמש בו ויפחית מן החוב. ואין להקשות מה אמרו לעיל מתניתין דלא כר"א?, נעמיד את המשנה באין צריך למשכון. מפני שהסוגיה לעיל היא כרבה שקי"ל כדבריו. או מפני שאם המשנה היא באינו צריך למשכון ר' יהודה לא היה חולק. ור"ח פירש שצריך למשכון הוא שאינו רוצה להלוות לו בלי משכון. ותוס' הקשו שהלשון לא משמע כן. ועוד שאע"ג שאינו רוצה להלוות בלא משכון המלוה עושה מצוה. כיון שירא להפסיד את כספו. תוס'.

המעביר חבית ממקום למקום ושברה, בין שומר חנם בין שומר שכר ישבע שלא פשע ויפטר³⁴⁹. רבי אליעזר אומר, אף אני שמעתי מרבותי כרבי מאיר אבל תמיה אני על זה ועל זה, איך הם נפטרים בשבועה³⁵⁰.

גמרא

דעת רבי מאיר בדיו נתקל
תנו רבנן, המעביר חבית לחבירו ממקום למקום ושברה, בין שומר חנם בין שומר שכר ישבע, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר, שומר חנם ישבע נושא שכר ישלם. שואלת הגמרא, האם רבי מאיר סובר שנתקל אינו פושע, והרי שנינו בברייתא, נשברה כדו ולא סילקו נפלה גמלו ולא העמידה רבי מאיר מחייב בהזיקן, וחכמים אומרים פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים³⁵¹. ואמרו בגמרא בפרק המניה שרבי מאיר מחייב משום שנתקל הוא פושע, וכיצד כאן פטור ורק נשבע שלא פשע פשיעה אחרת³⁵²? אמר רבי אלעזר, מי ששנה ברייתא זו לא שנה זו, וכאן התנא סובר שלרבי מאיר פטור, משום שנתקל אינו פושע. ורבי יהודה בא לומר ששומר חנם ישבע ונושא שכר ישלם. זה כדינו וזה כדינו. שומר חנם ישבע מפני שנתקל הוא לא פושע. ונושא שכר ישלם מפני שגם אם הוא לא פושע דינו לשלם.

ורבי אליעזר בא לומר, שמעתי מרבותי כרבי מאיר. אבל תמיה אני אם זה וזה יכולים להשבע. מובן מה ששומר חנם נשבע שלא פשע בה פשיעה אחרת. אבל למה שומר שכר נשבע?, הרי גם אם הוא לא פשע הוא צריך לשלם. ואפילו בשומר חנם מובן שהוא נשבע שלא פשע במקום מדרון, מפני שאפשר לומר שהוא קרוב לאונס. אבל האם הוא יכול להשבע שלא פשע שלא במקום מדרון, הרי הוא בודאי פושע? ואפילו במקום מדרון, איך הוא נפטר בשבועה במקום שבני אדם רגילים ללכת, אלא אם יביא עדים. במקום שאין ראייה מובן שהוא נפטר בשבועה, אבל במקום שיש ראייה יביא עדים ויפטר, ולא יפטר בשבועה. כאיסי בן יהודה שאומר³⁵³ בברייתא על הכתוב: "אין ראיה" "שבעת ה' תהיה בין שניהם" אבל אם יש רואה יביא ראייה ויפטר.

349 ובגמרא מפרש מדוע שומר שכר פטור בשבועה הרי בלא פשיעה הוא חייב שאין זה אונס אלא כגניבה ואבידה שהם קרובים לאונס ופשיעה. רש"י.

350 ובגמרא נפרשים את התמיהה. רש"י

351 אבל לא קשה מרבי יהודה על ר"י אע"ג שחכמים שפטרו בנשברה כדו הוא ר"י כמו שמוכח בהמניה. מפני שלא נחשב בור אלא כשנעשה בפשיעה אבל נעשה באונס כעין גניבה ואבידה פטור. ואם ר"מ סובר שנתקל אינו פושע אינו חייב אפ' שאדם מועד לעולם. מפני ש"ל שאדם המזיק אינו חייב באונס גמור, אלא רק באונס כעין גניבה ואבידה. כמו שמשמע בירושלמי שהובא בתוס' במסכת בבא קמא. תוס'.

352 שהרי בודאי אינו פחות קרוב לאונס מנתקל ועוד שהוא פטור את נושא שכר ומכאן שהוא נחשב כאונס. רש"י.

353 ור' מאיר סובר שנתקל הוא אנוס ולכן גם שומר שכר פטור ואינו סובר כאיסי. רש"י.

